

en Obst. Dr. enz. te Hoogeveen, uitgegeven 1846 bij OOMKENS te Groningen, waar de oorsprong van de tinctura nervina Bestucheffi aldus vermeld wordt: „als geheimmiddel werd deze ijzerbereiding in de 18de eeuw aan de hoven van Frankrijk en Rusland aangeprezen en veelvuldig gebezigd, om de verzwakte werkzaamheid der geslachtsdeelen te versterken. Eenige droppels werden toen tegen goud opgewogen, totdat CATHARINA II en LODEWIJK XV aan hunne uitgemergelde en desniettemin nog begeerige onderdanen de weldaad bewezen, om het geheim te koopen. Toen geraakte echter het wondermiddel weldra in minachting”.

Rotterdam.

Dr. J. RUTGERS.

Nu de Heer Dr. RUTGERS mij den handschoen als het ware toewerpt door, wel wat laat, op te komen tegen twee opmerkingen, door mij in n°. 1 van dezen jaargang gemaakt, ben ik bereid dien op te nemen. Zeer zeker niet om het laatste woord te hebben, maar omdat die opmerkingen mijne overtuiging uitdrukken, en deze allerminst door de repliek van den geachten schrijver geschokt is. Het stukje van den Heer RUTGERS herinnert mij aan een gesprek, dat ik met MOLESCHOTT had, toen ik, vóór ongeveer 25 jaar, in Turijn het voorrecht had persoonlijk kennis met hem te maken. Hij vraagde mij zoo, welk leerboek tegenwoordig in Nederland het meest gebruikt werd voor pathologie en therapie. Ik antwoordde: NIEMEYER; en daarop vernam ik met eenige verbazing, dat hij een groote grief had tegen dat leerboek, waarmede ik, evenals vele mijner tijdgenooten, in zekere mate dweepte. Hij kon NIEMEYER de apodictische wijze niet vergeven, waarop deze de van ouds gebruikelijke salmiak-mixtuur verwierp, aangezien hij er ontelbare malen de uitstekende werking van had waargenomen. Na de sarcastische woorden, die NIEMEYER er aan wijdt, durft geen jong medicus haar meer voorschrijven. Vele jaren later bleek mij, dat salmiak, althans in de scheepsapotheek van de Zweedsche marine, eenvoudig ontbreekt. Evenzoo ontbreekt het waarschijnlijk thans nog in het formularium van vele jonge medici. Het vergrijp van den Heer RUTGERS, ten opzichte der twee door hem veroordeelde praeparaten, komt mij erger voor dan de door MOLESCHOTT gewraakte uitval van NIEMEYER, vooral nu hij, *à tête reposée*, zijne veroordeeling handhaaft en toelicht. Ik mag thans ook mijne ietwat conservatieve opmerkingen wel met enkele woorden rechtvaardigen.

Dat permanganas kalicus, zooals ik beweerd heb, dikwijls op uitstekende wijze den stank wegneemt, ook waar geen ander mij bekend middel dat doet, wil de Heer RUTGERS niet onweersproken laten. Hij voert tegen mijne bewering twee argumenten aan; ten eerste, dat in vele gevallen van otorrhoe en empyeem de stank ook zonder dergelijke middelen verdwijnt. Dat is inderdaad ook mij bekend. Ik wend permanganas kalicus alleen als ultimum refugium aan, en juist in die wanhopige gevallen liet het mij zelden, zoo ooit, in den steek, ook nadat ac. phen., sublimaat en dergelijke zonder enig resultaat aangewend waren. En de sterk oxydeerende werking, die het uitoefent op indol en dergelijke ontbindingsproducten van eiwit, verklaart dat gereedelijk. Ik herinner mij, dat vóór jaren eens in het physiologisch laboratorium te Amsterdam de zeer stinkende inhoud eener flesch, waarin dergelijke kwalijk-riekende stoffen aanwezig waren, even geschud werd met eene oplossing van permanganas kalicus, en toen de flesch daarna geopend werd, was de stank

als door tooverslag verdwenen. Tegenover de positieve waarnemingen van anderen, stelt de Heer RUTGERS eene enkele negatieve waarneming, namelijk, dat de onaangename lucht der handen na anatomische oefeningen er niet door opgeheven wordt. Inderdaad ook dit was bekend. Maar zeer zeker wijkt die lucht voor eenvoudige afwassing ook niet gemakkelijk. Het schijnt, dat die gasvormige ontbindingsproducten gebruik maken van de eigenschap der epidermis, om gassen door te laten en vloeistoffen niet. Men moet daar dus ook met gasvormige middelen tegen te velde trekken. In mijn tijd gebruikte men daarvoor met goed succes „vinaigre aromatique”, tegenwoordig raadt men daarvoor terebeen en jodoform aan. Of die stoffen nu de kwalijk-riekende producten oxydeeren, dan wel eenvoudig door haar eigen aroma bedekken, laat ik in het midden. In de gevallen door mij bedoeld, kunnen zij den permanganas kalicus niet vervangen of overbodig maken.

Hetgeen de Heer RUTGERS aanvoert om zijne veroordeeling van de Tinct. nerv. Bestucheffi te verantwoorden, houdt m. i. evenmin steek. Zijn eenig bezwaar is eigenlijk, dat het een mengsel is van twee werkzame bestanddeelen in eene bepaalde verhouding. Nu doet zich de vraag op, of de Heer RUTGERS nooit twee werkzame geneesmiddelen combineert. Het staat immers iedereen vrij, om, al bewondert hij in sommige gevallen de werking van deze beroemde tinctuur, in andere gevallen liquor stypticus of HOFFMAN's druppels afzonderlijk voor te schrijven! Dit argument zou buiten twijfel, indien wij het lieten gelden, ons nopen om evenzo alle vina amara, tinct. chin. comp., tinct. nucis vomicae, pilulae Blaudii, pulvis Doveri e tutti quanti uit de pharmacopoea te verwijderen. En de simplicia! Het kan, zou men zeggen, niet ernstig gemeend zijn. En dat het oorspronkelijk een geheimmiddel geweest is, kan immers evenmin als een argument gelden. Geldt datzelfde niet ook van zooveel andere geneesmiddelen? Bijv. om er slechts een te noemen, van het sulphas kalicus, het sal polychrestus Glaseri? Het is evenwel zeer mogelijk, dat de Heer RUTGERS achter den naam ook van dit zout onbruikbaar zou zetten.

Het „certificat d'origine” is voor ons toch slechts bijzaak. Wie weet waaraan het „KUMMERFELD's Waschwasser” zijn naam dankt, een middel, hetwelk door zoovele medici, en wel o. a. zelfs op aanbeveling van NIEMEYER, indien ik mij niet bedrieg, wordt voorgeschreven, dat de Staats-Commissie voor de herziening der pharmacopoea van een Haarlemschen kring van apothekers of van geneeskundigen, het verzoek ontvangen heeft, de formule van dat, tegen eenvoudige acne zoo uitstekend werkende mengsel, in de nieuwe uitgave der pharmacopoea op te nemen. Ik voor mij heb, toen ik dat verzoek gelezen heb, het van harte toegejuicht, en mijne ingenomenheid met dat water is geenszins verminderd, toen ik in den loop van dit jaar toevallig in een aardig geschreven novelle in de *Deutsche Rundschau*, getiteld Rathsmädelgeschichten, de geschiedenis er van vond. Volgens den schrijver, of de schrijfter, der novelle was het in gebruik gebracht als cosmeticum door zekere Juffrouw KUMMERFELD, eene gewezen tooneelspeelster, die later in Weimar, ten tijde van GOETHE, een naaischool voor meisjes uit den voornamen stand hield.

Doch ik dwaal af; ik geloof genoeg gezegd te hebben, om duidelijk te maken, waarom ik mijne twee opmerkingen tegen die van den geachten schrijver handhaaf. Hij zal in dat verschil van meening omtrent enkele punten zeker geen gemis van waardeering zien voor den voortreffelijken arbeid en de vele zorg, die hij aan het *Jaarboekje* wijdt.